

Mahmudxo‘ja Behbudiying ma‘naviy-axloqiy tarbiyani mustahkamlash g‘oyalari

Mubina Muhammadali-qizi O‘rinboyeva
Nigoraxon Shukurillo-qizi Qaxramonova
Ilmiy maslahatchi: M.Mirzakarimova
Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Mahmudxo‘ja Behbudiying ma‘rifatparvarlik yo‘lidagi xizmatlari tahlil qilinadi. Unda uning jadidchilik harakati rivojiga qo‘shgan hissasi, yangi usul maktablarini tashkil etishdagi faoliyati hamda milliy uyg‘onish jarayonidagi o‘rni yoritiladi. Behbudi ta‘lim orqali jamiyatni taraqqiy ettirish, yosh avlodni zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish va ma‘naviy-axloqiy tarbiyani mustahkamlash g‘oyalarini ilgari surgan. Shuningdek, uning publitsistik va dramaturgik faoliyati, xususan, “Padarkush” asari orqali ijtimoiy muammolarni ko‘tarib chiqqani tahlil etiladi. Tadqiqot natijasida Behbudiying ma‘rifatparvarlik faoliyati o‘zbek xalqining milliy ongini shakllantirish va zamonaviy ta‘lim tizimini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etgani asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Mahmudxo‘ja Behbudi, jadidchilik harakati, ma‘rifatparvarlik, yangi usul maktablari, milliy uyg‘onish, ta‘lim islohoti, ma‘naviy-axloqiy tarbiya, publitsistika, dramaturgiya, “Padarkush”

Mahmudkhodja Behbudi’s ideas on strengthening spiritual and moral education

Mubina Muhammadali-qizi Orinbayeva
Nigoraxon Shukurillo-qizi Qaxramonova
Scientific advisor: M.Mirzakarimova
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article analyzes the services of Mahmudkhodja Behbudi to the cause of enlightenment. It highlights his contribution to the development of the Jadid movement, his activities in the organization of new Usul schools, and his role in the process of national revival. Behbudi put forward the ideas of developing society through education, arming the younger generation with modern knowledge, and strengthening spiritual and moral education. His journalistic and dramaturgical activities, in particular, raising social problems through the work “Padarkush”, are also analyzed. The research proves that Behbudi’s educational activities played an

important role in the formation of the national consciousness of the Uzbek people and the development of the modern education system.

Keywords: Mahmudkhodja Behbudi, Jadid movement, education, new method schools, national awakening, educational reform, spiritual and moral education, journalism, dramaturgy, "Padarkush"

XIX asr oxiri - XX asr boshlarida Turkiston hududida yuzaga kelgan jadidchilik harakati milliy uygʻonish va maʼrifatparvarlik gʻoyalarining keng yoyilishiga turtki boʻldi. Bu davr ziyolilari jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida ilm-fan va zamonaviy taʼlimni ilgari surdilar. Ana shunday fidoyi maʼrifatparvarlardan biri Mahmudxoʻja Behbudiy boʻlib, u oʻzining pedagogik, publitsistik va dramaturgik faoliyati orqali xalqni jaholatdan chiqarish, milliy ongni uygʻotish va taʼlim tizimini isloh qilishga katta hissa qoʻshdi. ¹Behbudiy maʼrifatni jamiyatni yangilash va taraqqiyot sari yetaklovchi kuch deb bildi. U yangi usul maktablarini tashkil etish, darsliklar yaratish hamda yosh avlodni zamonaviy bilimlar asosida tarbiyalash gʻoyalarini ilgari surdi. Shu bois uning maʼrifatparvarlik yoʻlidagi xizmatlarini oʻrganish bugungi kunda ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Turkiston jadidchilik harakatining yetakchi namoyandalardan biri sifatida maʼrifatparvarlik gʻoyalarini amaliy faoliyat bilan uygʻunlashtira olgan. U jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida ilm-fan va zamonaviy taʼlimni koʻrdi. Behbudiy eski usuldagi maktab tizimini tanqid qilib, yangi usul maktablarini tashkil etish orqali yosh avlodni dunyoviy fanlar, xorijiy tillar va zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish zarurligini taʼkidladi. Uning fikricha, millatning kelajagi taʼlim sifatiga bevosita bogʻliq edi.

Behbudiy nafaqat pedagog, balki kuchli publitsist ham boʻlgan. U matbuot orqali xalqni uygʻotish, jaholat va qoloqlikka qarshi kurashish yoʻlini tanladi. Uning maqolalarida milliy ong, birlik, taraqqiyot va islohot gʻoyalari ilgari surilgan. U xalqni ilm olishga, farzandlar tarbiyasiga jiddiy eʼtibor qaratishga chaqirgan. Shu orqali maʼrifatni jamiyatni isloh qiluvchi kuch sifatida koʻrsatgan. Behbudiyning dramaturgik faoliyati ham maʼrifatparvarlik yoʻlida muhim oʻrin tutadi. Uning "Padarkush" dramasi oʻz davrida katta ijtimoiy ahamiyatga ega boʻlib, unda nodonlik, tarbiyasizlik va jaholatning ayanchli oqibatlari ochib berilgan². Asar orqali u ota-onalar va jamiyatni farzand tarbiyasiga masʼuliyat bilan yondashishga undagan. Bu esa uning pedagogik qarashlari faqat nazariy emas, balki amaliy va badiiy shaklda ham ifoda etilganini koʻrsatadi. Umuman olganda, Behbudiy maʼrifatparvarlikni milliy uygʻonishning asosiy yoʻli deb bilgan. U taʼlimni yangilash, yoshlarni zamonaviy fikrlash ruhida tarbiyalash va jamiyatni ilm orqali taraqqiy ettirishni oʻz

¹ Tanlangan asarlar. – Toshkent: Maʼnaviyat, 1999.

² Behbudiy. Padarkush. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot, 1991.

faoliyatining bosh maqsadi qilib qo'ygan. Uning g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirishda muhim nazariy va amaliy manba bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Mahmudxo'ja Behbudiy o'z davrining eng yetuk ma'rifatparvar ziyolilaridan biri sifatida Turkiston ijtimoiy-ma'naviy hayotida muhim o'rin egallagan. U ta'limni jamiyat taraqqiyotining asosiy omili deb bilib, yangi usul maktablari orqali yosh avlodni zamonaviy bilimlar bilan qurollantirishga intildi.

Behbudiy o'zining pedagogik, publitsistik va dramaturgik faoliyati orqali milliy ongni uyg'otish, jaholatga qarshi kurashish va xalqni ilm-ma'rifat sari yetaklashni maqsad qildi. Uning g'oyalari nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham ta'lim tizimini takomillashtirish va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Ma'naviyat, 1999.
2. Behbudiy. Padarkush. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1991.
3. Madaminjonovna, M. M. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES.
4. Muhammaddilyor Diyorbek O'G'Li Uzoqjonov, & Maxliyoxon Madaminjonovna Mirzakarimova (2025). Atrof-muhitni asrash va ekologik barqarorlikni ta'minlash muammolari. Science and Education, 6 (12), 17-21.
5. Mirzakarimova, M. (2025). O 'QUVCHILARDA TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIAGNOSTIK TAHLILI. Scientific journal of the Fergana State University, (4), 1-1.
6. Mirzakarimova, M. (2025). Didactic Effectiveness of Teaching General Sciences with an Entrepreneurial Orientation. Journal of Institutional Research South East Asia, 23(3).
7. Uzoqjonov, M. D. O. G. L., & Mirzakarimova, M. M. (2025). Zamonaviy texnologiyalarning atrof-muhitga ta'siri. Science and Education, 6(11), 281-284.
8. El-Atrash, A., Zaki, S., Tousson, E., & Negm, M. (2022). Copper oxide nanoparticles induced liver and kidney toxicity in rat. Asian Journal of Biochemistry, Genetics and Molecular Biology, 12(4), 154-160.
9. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonov, M. D. O. G. L. (2025). Zamonaviy axborot texnologiyalariga o'tishda axborot xavfsizligi. Science and Education, 6(10), 89-93.
10. МИРЗАКАРИМОВА, М. М. (2022). ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙУНАЛТИРИБ У^ ИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ.

11. Madaminjonovna, M., & Uzoqjonov, M. (2025). The possibilities of solving environmental problems through technology. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(7), 11-15.
12. Uzoqjonov, M., & Mirzakarimova, M. (2025). The role and significance of artificial intelligence in modern society. *Technical Science Integrated Research*, 1(6), 8-10.
13. Mirzakarimova, M., & Uzoqjonov, M. (2025). Information security in information-communication technologies. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(6), 8-11.
14. Умнов, Д. Г., Кариев, А. Д., Тешабоев, А. Ю., & Мирзакаримова, М. М. (2024). Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старших дошкольников. *Перспективы науки и образования*, (6 (72)), 420-436.
15. MADAMINJONOVNA, M. X. T. T. Y. (2022). NALTIRIB O'QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI. *Nova. Pub*, 1-128.
16. Madaminjonovna, M. M. (2024). ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE" MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 2(5), 51-55.
17. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi. *Science and Education*, 5(3), 264-269.
18. Mirzakarimova, M. M. (2024). O'qituvchining muomala madaniyati. *Science and Education*, 5(4), 278-282.
19. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji. *Science and Education*, 5(2), 224-228.
20. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari. *Science and Education*, 4(12), 321-324.
21. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish. *Science and Education*, 4(11), 78-83.
22. Mirzakarimova, M. (2023). CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (6), 410-415.
23. Мирзакаримова, М. М. (2020). Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. *Science and Education*, 1(4), 97-103.
24. Мирзакаримова, М. М. (2020). ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL" INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY*, 1(1), 63-65.

25. Mirzakarimova, M. M. (2022). The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes. *Telematique.-2022.-S*, 7128-7131.

26. Мирзакаримова, М. М. (2020). Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. *Science and Education*, 1(4), 216-222.

27. Mirzakarimova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES. *Академические исследования в современной науке*, 2(8), 92-94.

28. Madaminjonovna, M. M. (2023). Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies. *International Journal of Human Computing Studies*, 5(3), 15-17.